

راهکارهای مقابله با شبهه افکنی فضای مجازی در آموزه مهدویت

مصطفی ابراهیمی^۱

چکیده

در دوران کنونی با شبهه افکنی‌های غرض‌ورزانه از سوی اشخاص و گروه‌های مختلف خصوصاً در بستر فضای مجازی در برخورد با مباحث دین، مواجه هستیم.

در دروان گذشته عموماً مردم عادی با مباحث تخصصی و آکادمیک درگیر نبودند و جامعه، غالباً گرفتار تردید آفرینی‌ها در حوزه مسائل دین نمی‌شد. با توجه به وضع حال جامعه و گسترش روزافزون رسانه‌ها و فضای مجازی، بستر نشر و توزیع حداکثری پرسش‌ها و شبهات دینی، خصوصاً در حوزه مباحث مهدویت فراهم شده و بدون وقفه در حال ریزش به سمت مردم به ویژه نوجوانان و جوانان می‌باشد؛ از این رو مراکز و فعالان دینی به عنوان یکی از نهادهای تأثیرگذار در جامعه در برخورد با موج شدید و سریع فضای مجازی، با فرصت‌ها و چالش‌های اساسی مواجه هستند. آنان از یک طرف موظفند از عقاید و آموزه دینی و مسئله مهم مهدویت در برابر شبهات محافظت کنند و از سوی دیگر باید با استفاده از فناوری و فضای گسترده مجازی، از آن برای رسیدن به نشر و توزیع مباحث دینی و مقابله با شبهه افکنی‌های ضد دینی کمک بگیرند.

در این نوشتار به بیان راهکارهای مقابله با چالش‌های دینی خصوصاً در عرصه مهدویت در فضای مجازی با نگرش بر بیان راهکارهای حکومتی و تخصصی برای استفاده از آن در نهادهای تبلیغی عمومی و شخصی پرداخته شده است. پژوهشگر در این مقاله تلاش کرده است با گردآوری آرا و نظر کارشناسان مختلف، به مطالعه و بررسی راه‌های متنوع مقابله با نفوذ و شبهه افکنی دشمن به وسیله فضای مجازی در اذهان عموم جامعه بپردازد و با معرفی این راه درصدد کمک به حفظ کاربران فضای مجازی از انحراف بوده است.

واژگان کلیدی: راهکارهای مقابله، شبهه افکنی، فضای مجازی، مهدویت.

در جهان امروز، شیوع و نفوذ روزافزون و گسترده فناوری‌های نوین ارتباطاتی در ابعاد مختلف، تمام زندگی اجتماعی بشر را با تغییرات اساسی مواجه ساخته و آرامش جامعه را با چالش‌ها و دگرگونی‌هایی روبه‌رو کرده است. شیوع و گسترده‌گی شتابنده شبکه‌های مجازی و اجتماعی در بخش‌های مختلف زندگی مردم، به ویژه نفوذ و حضور فعال این شبکه‌ها در بین نوجوانان و جوانان، افکار و اعتقاد آن‌ها را به شدت تحت تأثیر قرار داده است. این نسل در این ارتباط به منفعت‌هایی می‌رسند؛ ولی از سوی دیگر ضررهای بی‌شمار و سهمگینی در انتظار آن‌ها خواهد بود؛ به همین دلیل، نه می‌شود نوجوان و جوان را از رفتن به سمت فضای مجازی منع کرد، و نه می‌شود او را در این فضای مجازی پر از تهدید و فرصت رها کرد.

در این روزگار، پرسش‌های غرض‌ورزانه و شبهات دینی با انگیزه‌های مختلف از سوی افراد و گروه‌ها و فرقه‌های انحرافی، تولید و به شیوه‌های گوناگونی و سریع در شبکه‌های اجتماعی توزیع می‌شود و بدون هیچ وقفه‌ای در حال ورود به افکار جوانان و نوجوانان است.

در حال حاضر مطالب زیادی در نقد دین، دینداری و ارزش‌های دینی در فضای مجازی دست به دست می‌شود که بیشتر آن‌ها ادعاهایی بی‌اساس و مطالبی غیرمستند و باطل هستند؛ مطالبی که معمولاً با یک ادبیات تحریک‌کننده و در کنار هم قراردادن راست و دروغ و استفاده از الفاظ حساسیت‌زا، در تحقیر باورها و ارزش‌های دینی و متزلزل کردن شاکله فکری و اعتقادی مؤمنان می‌کوشند. در اغلب شبهاتی که توزیع می‌شود، هم ادعاها، نادرست است و هم دلایل؛ دلایلی که با کمک الفاظ و فضاسازی روانی، کوشش می‌شود موجه و مؤثر واقع شده، مخاطب را خلع سلاح کند و پایه‌های ایمان او را به لرزه درآورد.^۱

اندیشه‌ها و مکاتب گوناگون، از بستر شبکه‌های اجتماعی به منظور ارائه مطالب مورد نظر خویش بهره برده، فضای مجازی را بستری برای تقابل همه‌جانبه با مذهب حقه شیعه و به طور خاص اندیشه مهدویت قرار داده‌اند. شبکه‌های اجتماعی‌ای که در برابر فرهنگ صحیح مهدویت موضع گرفته و مطلب می‌نگارند، به دو صورت مقابله مستقیم و غیرمستقیم در برابر این تفکر به حمله می‌پردازند. منظور از مقابله غیرمستقیم، تقابل با فرهنگ مهدوی از طریق نفی اصول و پایه‌های اسلام و مذهب

شیعه دوازده امامی است که در حقیقت پشتوانه و تثبیت‌کننده این تفکر هستند. از این نمونه شبکه‌های مجازی، می‌توان به کانال‌های ضد خدا، ضد مذهب تشیع، فرق ضاله و حتی شبکه‌های ضد اخلاقی و سرگرم‌کننده اشاره کرد. مقابله مستقیم هم به تقابلی اطلاق می‌شود که هدف آن مستقیماً معارضه با تفکر مهدوی است که هم در کانال‌های مذکور و هم در شبکه‌های خاص به صورت صریح یا ضمنی دیده می‌شود^۱ از بارزترین آن‌ها می‌توان به صفحات و کانال‌های مجازی فرق انحرافی ضاله وهابیت و بهائیت اشاره کرد.

وهابیت با پشتیبانی مالی و سیاسی وسیعی که از آن می‌شود، بیشترین هجوم خود را به فرهنگ اصیل شیعه وارد می‌آورد و در تولید شبهات مرتبط با مهدویت در تیراژ وسیع و در قالب کتاب، شبکه‌های ماهواره‌ای، فضای مجازی و... بسیار فعال است. جالب آن است که بیشتر آن‌ها در قسمت بخش فارسی حضور قوی‌تری دارند. تشکیلات بهائیت نیز همچون سایر فرقه‌های انحرافی می‌کوشد با سوءاستفاده از ناپختگی جامعه با بهره‌گیری از فضای مجازی قابل دسترس برای همگان، حداکثر استفاده تبلیغی را برای فریب و جذب جامعه به کار گیرد؛ بنابراین شایسته و ضروری است با توجه به حملات گسترده فرق انحرافی به فرهنگ و عقیده اصیل مهدویت با ابراز فضای مجازی، برای مقابله و محفوظ ماندن افکار و اذهان جامعه خصوصاً جوانان از تردید آفرینی‌ها، درصدد بیان راهکارهای مقابله با این شبهه افکنی‌ها باشیم.

قابل ذکر است که در پیشینه پژوهشی این نوشتار می‌توان به مقاله «رسانه و مهدویت؛ نبرد سایبری» نوشته زهیر دهقانی آرانی اشاره کرد که درصد بررسی برخی از شیوه‌های مقابله دشمن با فرهنگ مهدوی در عرصه اینترنت و وب بوده و پیشنهاداتی درمورد شیوه مقابله با این حرکات دشمن ارائه کرده است؛ همچنین مقاله «روش‌شناسی تبلیغات ضد دینی در فضای مجازی و راهکارهای مقابله با آن»^۲ نوشته جمعی از نویسندگان که به مطالعه و بررسی راه‌های متنوع نفوذ دشمن و تبلیغات ضد دینی در فضای مجازی می‌پردازد و با معرفی این راه‌ها و ارائه راهکارهای مقابله با تهاجم دشمن در این زمینه، به دنبال ایمنی بخشی به مخاطبان در فضای مجازی است. البته می‌توان مقالات دیگر، از جمله «فضای مجازی، جایگاه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی پیامدهای منفی اینترنت و ماهواره در

۱. دهقانی، مجله امان، فروردین و اریبهشت ۱۳۹۰، شماره ۲۹.

۲. عمروآبادی، عبداللهی، کرمی‌نیا، ره آورد نور بهار ۱۳۹۹ - شماره ۷۰ صفحه - از ۵۷ تا ۶۸.

سبک زندگی اسلامی و راهکارهای مقابله با آن»^۱ و «شایعه پراکنی، ابزار دشمن در عرصه رسانه و فضای مجازی به همراه راهکارهای مقابله با آن»^۲ و «آسیب شناسی و ارائه راهکارهای ارتقای آموزش‌های دینی در فضای مجازی»^۳ را نام برد. در خصوص امتیاز خاص مقاله پیش‌رو، باید به تمرکز آن بر بیان راهکارهای حکومتی و تخصصی عرصه مهدویت در مقابله با شبهه‌افکنی فضای مجازی اشاره کرد.

بعد از بیان ضرورت و مقدمات لازم، در اینجا به صورت مفصل و دقیق به بیان راهکارهای مقابله با شبهه‌افکنی فضای مجازی با تمرکز به دو مهم عرصه حکومتی و تخصصی آن در راستای مقابله، خواهیم پرداخت.

راهکارهای حکومتی

الف. سلب سلطه دشمن بر فناوری اطلاعات

سلطه طلبان برای دستیابی به اهداف خود از ابزارهای گوناگونی استفاده می‌کنند. یکی از کارآمدترین ابزارها برای تحقق نظم نوین جهانی منطبق بر خواست و اراده سلطه طلبان، فضای مجازی است. بهره‌برداری عمومی سلطه‌طلبان از فضای مجازی، آن است که می‌توانند از طریق آن، محتوای مورد نظر خود را به دورترین نقاط عالم برسانند و در مقابل، مانع گسترش محتواهای مخالف خود بشوند. یکی از راه‌های صحیح مواجهه با فناوری‌های نوین ارتباطی، این است که کنترل آن در اختیار کشور باشد؛ چه آنکه اگر یک فناوری، به خصوص فناوری رسانه‌ای تحت کنترل نباشد، خسارات زیادی را در جنبه‌های گوناگون بر کشور تحمیل خواهد کرد؛ لذا مهم‌ترین راهبرد مقابله با هجمه دشمنان در فضای مجازی، استقلال در فضای مجازی است. بر اساس قواعد مسلم و خدشه ناپذیر اسلامی، مانند قاعده

۱. هادی، مهدی، مجله مبلغان مبلغان، شماره ۲۴۱، تیر و مرداد ۱۳۹۸، ص ۸۴-۹۱
۲. میری، غلامحسین، شایعه پراکنی، ابزار دشمن در عرصه رسانه و فضای مجازی، نشریه مبلغان ص ۱۰۲ - ۱۱۰
۳. محسن زاده، محمدجواد، آسیب شناسی و ارائه راهکارهای ارتقای آموزش‌های دینی در فضای مجازی، مجله Pure Life تابستان ۱۳۹۶ - شماره ۱۰ ص ۱۲۳ تا ۱۵۲.

نفی سبیل (بر اساس آیه شریف ۱۱۴ سوره نساء^۱)، لزوم و فوریت استقلال در فضای مجازی ثابت می‌شود.

گردانندگان فضای مجازی بیم آن دارند که کشورها در فضای مجازی استقلال داشته باشند؛ لذا به دست برخی عناصر نفوذی خود، به گونه‌ای امر را بر مردم و مسئولان مشتبه کرده‌اند که جمع‌کنندگی گمان می‌کنند استقلال در فضای مجازی، به معنای انحصار اطلاعات و دیوار کشیدن بین خود و دیگر کشورها است.

همان‌طور که در دنیای پیرامونی، کسب استقلال به معنای قطع رابطه با دیگر کشورها نمی‌باشد، استقلال در فضای مجازی نیز به معنای بریدن از دیگران نیست؛ بلکه به این معناست که همانند دنیای عادی، مسائل گوناگون مرتبط با تبادل اطلاعات و برقراری ارتباطات، مشخص و قانونمند شود و اجازه ندهیم هر اطلاعاتی به کشور وارد یا از آن خارج گردد؛ در عین حال از داده‌های مفید جهانی، مانند داده‌های علمی، استفاده گردد و دسترسی به آن آسان شود.

برای داشتن استقلال حقیقی در فضای مجازی، طی مراحل سه‌گانه کسب استقلال، حفظ (تثبیت) استقلال و بسط (گسترش) استقلال ضروری است.^۲

لایه حاکمیتی در فضای مجازی، ناظر به مدیریت کلان و هدفمند است که کشور را از وابستگی، مستمره و زبردست بودن نجات می‌دهد و در پی لایه حاکمیتی مذکور بسیاری از تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و امنیتی و... تا حدود زیادی دفع خواهد شد.

متأسفانه بنا به دلایل متعدد، تاکنون مسئولان فضای مجازی کشور، کاری جدی برای کنترل ابزارهای نوین رسانه‌ای انجام نداده‌اند و دستورات رهبر معظم انقلاب در این خصوص اجرایی نشده است. ایشان می‌فرمایند: «این فضای مجازی امروز از فضای حقیقی زندگی ما چند برابر بزرگ‌تر شده؛ بعضی‌ها اصلاً در فضای مجازی تنفس می‌کنند و زندگی‌شان در فضای مجازی است. جوانان هم سروکار دارند با فضای مجازی، با انواع و اقسام چیزها و کارها، با برنامه‌های علمی‌اش، با اینترنتش، با شبکه‌های اجتماعی‌اش، با مبادلات و امثال این‌ها سروکار دارند. خب، اینجا لغزشگاه است. هیچ‌کس

۱. «...وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» و خداوند هیچ‌گاه برای کافران نسبت به اهل ایمان راه تسلط باز نخواهد نمود.

۲. کهوند، شبکه عنکبوتی، ص ۳۱۴.

نمی‌گوید آقا جادّه نکش. اگر شما در یک منطقه‌ای جادّه‌ای لازم دارید، خیلی خب، جادّه بکش، جادّه اتوبان هم بکش؛ اما مواظب باش! آنجایی که ریزش کوه محتمل است، آنجا محاسبه لازم را بکنید. ما به دستگاه‌های ارتباطی خودمان، به مجموعه وزارت ارتباطات و شورای عالی مجازی - که بنده از آن هم گله دارم - سفارشمان این است. ما نمی‌گوییم این راه را ببندید؛ نه، این که بی‌عقلی است. یک کسانی نشستند، فکر کرده‌اند، یک راهی باز کرده‌اند به عنوان این فضای مجازی و به قول خودشان سایبری؛ خیلی خب، از این استفاده کنید؛ منتها استفاده درست بکنید. دیگران دارند استفاده درست می‌کنند. بعضی از کشورها طبق فرهنگ خودشان این دستگاه‌ها را قبضه کرده‌اند. ما چرا نمی‌کنیم؟ چرا حواسمان نیست؟ چرا رها می‌کنیم این فضای غیرقابل کنترل و غیر منضبط را؟^۱

برای کنترل فناوری، باید سلطه بیگانگان از آن فناوری سلب شود. این عمل، زمینه‌ای را برای تبدیل یک ابزار خطرناک، ناسالم و مضر به یک ابزار کاملاً مفید و مطابق با فرهنگ داخلی مهیا می‌سازد. رهبر انقلاب در جای دیگر می‌فرمایند:

«همین مسئله مهندسی اطلاعات، این ابزارهای جدیدی که وارد میدان شده است، این‌ها همه ابزارهایی هستند برای تسلط بر فرهنگ یک کشور. بنده با این حرف نمی‌خواهم بگویم این ابزارها را از زندگی خودمان خارج کنیم؛ نه، این‌ها ابزارهایی هستند که می‌توانند مفید واقع بشوند؛ اما سلطه دشمن را از این ابزارها بایستی سلب کرد، نمی‌توانید شما برای این که مثلاً فرض بفرمایید رادیو و تلویزیون داشته باشید، رادیو و تلویزیونتان را در اختیار دشمن بدهید. اینترنت هم همین‌جور است، فضای مجازی هم همین‌جور است، دستگاه‌های اطلاعاتی و ابزارهای اطلاعاتی هم همین‌جور است؛ این‌ها را نمی‌شود در اختیار دشمن قرار داد. امروز در اختیار دشمن است، وسیله و ابزار نفوذ فرهنگی است، ابزار سلطه فرهنگی دشمن است.»^۲

کنترل فناوری رسانه‌ای، موجب ایجاد مزیت رقابتی با رقبای منطقه‌ای و بین‌المللی خواهد شد؛ زیرا پس از کنترل فناوری‌های نوین ارتباطی، محتوای تولید شده بومی، اثرگذاری حداکثری خواهد داشت؛ زیرا دیگر به وسیله دشمن، مهندسی (اطلاعات و ارتباطات) نخواهد شد. همچنین امکان تولید مقرون به صرفه فناوری‌های نوین در کشور ایجاد شده، زمینه حضور سرمایه‌گذاران به وجود خواهد آمد.

۱. بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان (۹۵/۰۲/۱۳).

۲. بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (۹۵/۰۳/۱۴).

امروز رقبای ما زیادند؛ چه رقبای منطقه‌ای، چه رقبای بین‌المللی. ما باید در مقابل این رقبا خود را از مزیت‌های رقابتی برخوردار کنیم. ظرفیت بالا در کم و کیف محصولات، هر دو مورد نظر است. نباید کمیت، کیفیت را تحت‌الشعاع قرار دهد، و به‌عکس.^۱

با توجه به مطالب بیان‌شده، ابزارهای جدید ارتباطی در صورت سلب سلطه دشمن می‌توانند از ابزارهای مفید فرهنگی واقع شوند. کنترل فضای مجازی و ابزارهای اطلاعاتی که جزء ابزارهای نفوذ فرهنگی و سلطه فرهنگی دشمن به شمار می‌آیند، نباید آن در دست دشمن باشد. بستن فضای مجازی با همه امکاناتش از قبیل برنامه‌های علمی، مبادلات مالی، شبکه‌های اجتماعی و... راه صحیحی نیست. باید آن را بر اساس فرهنگ خود مدیریت کرد و برای آن قانون‌های کنترلی وضع نمود و پس از سلب سلطه دشمن از فناوری‌های نوین ارتباطی، باید کیفیت و کمیت تولید محصولات را مدنظر قرار داد.

ب. بومی سازی فناوری اطلاعات

امروز می‌بینیم که با وجود غفلت، کج فهمی و یا کم کاری در مدیریت فضای مجازی، مردم برای رفع نیازهای خود، و نیروهای زبده جنگ نرم برای عقب نماندن از قافله، مجبور هستند از باب ضرورت، از همین فضای موجود برای پیشبرد مقاصد خود استفاده کنند؛ اما چنین چیزی به هیچ وجه نمی‌تواند تأییدکننده فضای مجازی یله و رهای امروز باشد.

توجه به این نکته لازم است که ما با دو موضوع روبه‌رو هستیم:

۱. راه اندازی واقعی -نه نمایشی- شبکه ملی اطلاعات، عرض اندام در برابر سایر رقبا در عرصه فناوری اطلاعات و ارتباطات، در دست گرفتن واقعی فضای مجازی کشور.

۲. در نبود یک سیستم یکپارچه و پیشرفته داخلی، حضور هوشمندانه افراد تأثیرگذار -نه تأثیرپذیر- در فضای موجود.^۲

رهبر انقلاب در ۲۲ خرداد ۹۶ در دیدار سران قوا، مسئولان و کارگزاران نظام و جمعی از مدیران کشور، فضای مجازی را از جمله مسائل مهم و تأثیرگذار در اداره صحیح کشور خواندند و اظهار داشتند: «یکی دیگر از چیزهایی که در مدیریت کشور -که بتوانید کشور را اداره کنید- تأثیر دارد، مسئله

۱. بیانات در دیدار رئیس و مدیران سازمان صدا و سیما (۱۳۸۳/۰۹/۱۱).

۲. kayhan.ir/fa/news/ تبیین لایه کاربری و حاکمیتی فضای مجازی با نگاه به سخنان رهبر انقلاب.

فضای مجازی است. فضای مجازی خیلی مهم است. در مسئله فضای مجازی، آنچه از همه مهم‌تر است، مسئله شبکه ملی اطلاعات است. متأسفانه در این زمینه کوتاهی شده. کاری که باید انجام بگیرد، انجام نگرفته. این نمی‌شود. اینکه ما به‌عنوان اینکه نباید جلوی فضای مجازی را گرفت، در این زمینه‌ها کوتاهی کنیم، این مسئله‌ای را حل نمی‌کند و منطق درستی هم نیست. خوب، امروز فضای مجازی مخصوص ما که نیست، همه دنیا امروز درگیرند با فضای مجازی. کشورهایی که شبکه ملی اطلاعات درست کرده‌اند و [فضای مجازی را] کنترل کرده‌اند به نفع خودشان و به نفع ارزش‌های مورد نظر خودشان، یکی دو تا نیستند. بهترین کشورها، قوی‌ترین کشورها، در این زمینه‌ها خط قرمز دارند؛ راه نمی‌دهند؛ خیلی از بخش‌های فضای مجازی اعزام شده از سوی آمریکا و دستگاه‌های پشت سر و پشت صحنه این قضیه را راه نمی‌دهند؛ کنترل می‌کنند. ما هم باید کنترل کنیم. این کنترل کردن معنایش این نیست که ما ملت را از فضای مجازی محروم کنیم؛ نه، معنایش این نیست. امروز به‌منی از گزاره‌های درست و نادرست روی سر مراجعان اینترنت ما فرود می‌آید؛ اطلاعات غلط، اطلاعات نادرست، اطلاعات مضر، شبه اطلاعات - بعضی چیزها اطلاعات واقعی نیست، اطلاع‌نمایی است - خوب این‌ها دارد مثل یک به‌منی فرود می‌آید. ما چرا باید اجازه بدهیم این اتفاق بیفتد؟! ما چرا باید اجازه بدهیم آن چیزهایی که برخلاف ارزش‌های ما است، برخلاف آن اصول مسلم ما است، برخلاف همان اجزا و عناصر اصلی هویت ملی ما است، به‌وسیله کسانی که بدخواه ما هستند، در داخل کشور توسعه پیدا کند؟ نه. کاری کنید که از منافع و سودها و بهره‌های فضای مجازی همه بتوانند استفاده کنند، سرعت اینترنت را افزایش هم بدهید - این کارهایی که باید انجام بگیرد، انجام بگیرد - در آن چیزهایی که به ضرر کشور شما، به ضرر جوان شما و به ضرر افکار عمومی شما نیست. این چیز خیلی مهمی است. این کار باید انجام بگیرد؛ بنابراین مسئله شبکه ملی اطلاعات هم خیلی مهم است»^۱.

شبکه ملی اطلاعات به‌عنوان زیرساخت ارتباطی فضای مجازی کشور، یکی از مهم‌ترین پروژه‌های ملی در عرصه حکمرانی فضای مجازی است که تحقق آن بنابر رویکردهای جهانی و ضرورت‌های ملی - مانند ارائه خدمات زیرساختی پیشرفته و مطابق نیازهای کشور، بهره‌مندی از مزایای اقتصادی صنعت و زیست‌بوم ملی فضای مجازی، صیانت و رشد فرهنگ اسلامی ایرانی در فضای مجازی و

۱. بیانات در دیدار مسئولان نظام (۱۳۹۶/۰۳/۲۲).

حفاظت از اطلاعات کاربران در برابر تهدیدات برضد امنیت- در اسناد و قوانین بالادستی الزام شده است. راه اندازی شبکه ملی اطلاعات دارای آثار و دستاوردهای مختلفی در عرصه‌های سیاسی فرهنگی، امنیتی و اقتصادی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، آثار و دستاوردهای فرهنگی و دینی آن می‌باشد.

بسیاری از آسیب‌های فرهنگی فضای مجازی مانند ترویج شبهات، مفاسد اخلاقی، شایعات، توهین به مقدسات دینی ناشی از سلطه تمام عیار دشمن در فضای مجازی است. از آنجا که نظام سلطه مدیریت شبکه‌های اجتماعی، موتورهای جست‌وجو و بسیاری از خدمات دیگر فضای مجازی را بر عهده دارد، به راحتی می‌تواند هر محتوایی به خصوص محتوای مضر، نامناسب و مستهجن را در سطح وسیعی منتشر کند و مانع ترویج و گسترش محتوایی خاص شود؛ لذا راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات، علاوه بر اینکه منجر به تولید و ترویج فرهنگ متعالی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی به‌ویژه آموزه مهدویت می‌شود، می‌تواند با ترویج سبک و زندگی غربی در فضای مجازی مقابله کند.

ج. ایجاد زمینه برای تولید محتوای مرتبط با آموزه مهدویت

اقیانوس معارف دینی که امروزه در اختیار ما است، حاصل زحمات انبیا، اولیا و عالمان بزرگی است که عمر خود را در راه اعتلای پرچم دین و دین‌داری صرف کرده‌اند. ما وامدار زحمات عالمان و دین‌داران بزرگی هستیم که سخاوتمندانه، حاصل تلاش‌های خود را در اختیار گذاشتند، تا دل‌های تشنه نسل‌های پس از خود را سیراب کنند.

اکنون که ابزارهای ارتباطات و اطلاعات، روزبه‌روز بیشتر خودنمایی می‌کند و انفجار اطلاعات به معنای حقیقی‌اش، رخ نموده، چه شده است که سرچشمه‌های زلال معارف دینی و احکام و مسائل نجات بخش اسلامی در این عرصه، همچنان غریب مانده‌اند؟ مگر نه این است که بسترهای مناسب جدید به گونه‌ای فراهم آمده‌اند که با سرعت و دقت هر چه بیشتر، می‌توانند عهده‌دار انتقال مجموعه‌ای عظیم از اطلاعات، در زمانی اندک باشند؟

روی سخن در تولید محتوای دینی برای سطح عمومی و متناسب با مخاطب عمومی است. اصولاً تعیین مخاطب، از گام‌های اول طراحی و تحلیل یک پایگاه داده در فضای مجازی است و شناخت نیازهای وی، از آن نیز مهم‌تر است. در تعیین مخاطب، تعیین سطح محتوا، نسبت به تعیین سن و جنس و تحصیلات مخاطبان کارآمدتر است.

مراد از مخاطب عمومی برای محتوای دینی، کسانی هستند که اطلاعات آنان درباره آموزه‌های دینی، محدود، کم‌عمق و سطحی است؛ دین‌دارانی کم‌اطلاع، اما علاقه‌مند به معارف دینی و دستورات آن. ممکن است آن‌ها از حیث اطلاعات و تحصیلات در سایر رشته‌های علمی، از دانش بالایی هم برخوردار باشند؛ اما در حوزه معارف دین نیازمند آگاهی صحیح، دقیق و منسجم هستند.

ویژگی‌های خاص این دسته از مخاطبان، حساسیت تهیه و ارائه اطلاعات دینی برای این گروه را مهم می‌نمایند؛ چرا که لازم است اطلاعات ارائه شده، کوتاه، گویا، مفید و مستند باشد و با قلمی روان به رشته تحریر در آمده باشد، تا خواننده را به خوبی در پی خود بکشانند.

- مهم‌ترین نکات مربوط به محتوای دینی و تخصصی در شبکه‌های اجتماعی را می‌توان در مسائل ذیل خلاصه کرد:

۱. فقر محتوا: مطالب و معارف دینی که مناسب مخاطب عمومی و خاص باشند، هنوز به شکل کامل و منسجم در فضای مجازی عرضه نشده‌اند؛

۲. عدم سطح بندی مطالب: مطالب دینی باید بر اساس سطح مخاطبان طبقه بندی شود؛

۳. ذکر نکردن منابع مشخص و معتبر: امروزه فضای مجازی در این زمینه دچار نوعی بحران شده است؛ از سویی نقل مطالب دینی در برخی کانال‌ها یا گروه‌های ناشناخته و ارائه هر گونه نوشته به اسم مطلب مهدوی، بدون ذکر منبع و مأخذ و از سوی دیگر، بی‌توجهی کاربران و مراجعان، در مطالعه و استفاده از هر گونه مطلبی که در هر جای فضای مجازی پیدا کنند، به این بحران دامن زده است.

۴. اشکال‌های ساختاری، نگارشی و نمایشی: محتوای دینی باید پرنفوذ و تأثیرگذار ارائه شود. رعایت ضوابط نگارشی و ویرایشی، ارجاع به مأخذ و منابع، به کارگیری مطالب کاربردی و استفاده از روش‌های کارآمد، استفاده از جذابیت‌های بصری، زیباسازی متون، استفاده از امکانات و قابلیت‌های اطلاع رسانی، به کارگیری سیستم‌های مدیریت محتوای قوی و ساختارمند و توجه به سیستم‌های مختلف اطلاع‌رسانی در نظام فضای مجازی، می‌تواند در تأثیرگذاری و کارآمدی محتوای دینی ارائه شده، مفید باشد.

۵. محتوای تکراری: مشکل دیگری که گریبان‌گیر محتوا در فضای مجازی شده، وجود حجم زیادی از اطلاعات تکراری در میان همه پایگاه‌هایی است که مطالب و مقالات اسلامی ارائه داده‌اند.

بنابراین باید با همه توان، زمینه را برای تولید محتوای غنی در حوزه آموزه مهدویت آماده ساخت.^۱

د. ورود صدا و سیما و تأسیس یک شبکه اختصاصی

«به نظر می‌رسد ایجاد شبکه‌های تلویزیونی خصوصی مانند شبکه جهانی ولایت، پاسخ نیاز به وجود چنین شبکه‌هایی در کشور محسوب می‌شود و سیاست‌گذاران رسانه‌ای کشور به تدریج باید در حوزه‌های دیگر نیز با درخواست مجوزهای تلویزیون‌ها و رادیوهای خصوصی موافقت و به این ترتیب، خود را با نیازهای روز هماهنگ کنند. از سوی دیگر، از سالیان پیش تاکنون نهادهای دیگر نیز درخواست تأسیس تلویزیون خصوصی کرده‌اند. قوه قضائیه یکی از این نهادها بود که اعلام کرد بنا دارد یک تلویزیون مختص خود تأسیس کند.

این در حالی است که ایران، هم اکنون شبکه تلویزیونی خصوصی دارد. شبکه ماهواره خصوصی «ولایت» از قم برای دیگر کشورهای جهان برنامه پخش می‌کند. شبکه جهانی ولایت، یک شبکه مستقل تلویزیونی غیردولتی است که بنا به گفته سایت رسمی این شبکه، برای تثبیت و تحکیم بنیان‌های تفویک و تقویت علمی مبانی نظری و پاسخ‌گویی به شبهات و سؤالات و دفاع از اندیشه‌های متعالی اسلام ناب شیعی تأسیس شده است و می‌کوشد «با ایجاد وحدت و همدلی هرچه بیشتر بین مسلمانان با محوریت اهل بیت (علیهم السلام) به دور از هرگونه تفرقه و اهانت به باورها و اعتقادات دیگر فرق اسلامی و همچنین دیگر ادیان الهی، فعالیت‌های خود را انجام دهد».^۲

بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که صدا و سیما یک شبکه اختصاصی در پاسخ‌گویی به شبهات دینی و شبهه‌افکنی فرق انحرافی خصوصا درباره آموزه اصیل مهدویت تأسیس کند.

ه. تقویت بنیادهای دینی فرزندان در مدارس و کتب درسی

جامعه دینی به تربیت دینی نیاز دارد، تا افراد، استعدادهایشان را شکوفا سازند. شیوه تربیتی مدرسه بر شخصیت دانش‌آموزان بسیار مؤثر است. تربیت در همه ابعاد اعتقادی، عبادی و اخلاقی با توجه به ابعاد وجودی انسان، کار ساده‌ای نیست؛ لذا لازم است همه عوامل مؤثر بر تربیت در مدرسه و خارج از آن به

۱. اکبری، فضای مجازی در انتظار تولید محتوای دینی، فصلنامه ره آورد، شماره ۴۶، ص ۴۳.

۲. بی نام، خصوصی سازی تلویزیون؛ نیاز یا ضرورت؟ - مقاله در سایت روزنامه شرق

طور هماهنگ به تربیت افراد بپردازند.^۱

در جنبه دیگر باید این نکته را متذکر شویم که برنامه درسی معمولاً شناخت‌ها، دانش‌ها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای ویژه را به دانش آموزان القا می‌کند. اگر در برنامه درسی مدارس آموزش‌های دینی جایی نداشته باشد و تنها به تربیت علمی و حرفه‌ای دانش آموزان توجه شود، این تصور به دانش آموزان القا می‌شود که دین و آموزه‌های دینی حتی به اندازه حرفه‌هایی مانند نجاری و بنایی ارزش ندارد.

«از سوی دیگر ممکن است مدارس به تربیت دینی بپردازند، ولی اولاً: برخی ابعاد دین را آموزش می‌دهند و ثانیاً: تربیت دینی را به چشم امری فرعی و کم‌اهمیت بنگرند. در این صورت، این تصور در دانش آموزان ایجاد می‌شود که این امری بسیار کم‌اهمیت است و تنها برای رفع تکلیف باید به آن پرداخت.»^۲

«از میان کتاب‌های درسی، کتاب‌های «دین و زندگی» اهمیت بالاتری دارند. وجود تنوع در مطالب کتاب دین و زندگی، استفاده از آثار نویسندگان و متفکران اصیل و مشورت کردن با خود دانش آموزان برای انتخاب مطالب درسی دینی، می‌تواند این اطمینان را به دانش آموزان بدهد که به هیچ وجه، هدف از کلاس دینی، تحمیل پاره‌ای از آموزه‌های از پیش تعیین شده نیست.

در این رابطه می‌توان از دانش آموزان نظرسنجی کرد. وجود چند نوع کتاب تدوین شده می‌تواند دایره انتخاب دانش آموزان را وسیع‌تر سازد؛ به طوری که به کتاب دینی به منزله یک کتاب مقدس بنگرند و آن را کتابی نپندارند که پر از مسائل قدیمی است که در دنیای امروز کاربردی ندارد. همچنین عدم آشنایی برنامه‌ریزان و مؤلفان کتب دینی با دین‌پژوهی‌های معاصر و تغییر و تحولات نوینی که در عرصه دین‌پژوهی صورت گرفته است، یکی دیگر از آسیب‌های جدی در برنامه‌ریزی و محتوای آموزشی است.»^۳

باید به مدارس و کتب درسی دانش آموزان برای پیشبرد اهداف دینی و جلوگیری از گسترش و نفوذ

۱. <https://rasekhoon.net/article/show/1098456/> نقش مدرسه در تربیت دینی دانش

آموزان.

۲. داودی، نقش معلم در تربیت دینی، ص ۱۰۴.

۳. نساجی زواره، آسیب شناسی تربیت دینی دانش آموزان، ص ۵۱۲.

شبهات دینی و مهدوی بین آن‌ها، اهتمام ویژه‌ای داشت چرا که مدرسه به عنوان یک نظام اجتماعی در تربیت دینی دانش آموزان اهمیت و نقش ویژه‌ای دارد. امام صادق علیه السلام فرمودند: **بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمَرْجَةُ**؛ در آموزش حدیث به فرزندانان شتاب کنید، پیش از آنکه مرگه زودتر از شما به سراغ آن‌ها بروند.^۱

راهکارهای تخصصی

الف. تقویت عقاید و باورهای دینی؛ به ویژه در آموزه مهدویت

در جهان امروز بهترین راه مبارزه با خطرات و آسیب‌های اجتماعی فضای مجازی، تقویت اعتقادات، باورهای دینی و اخلاقی است. این تقویت و استحکام بخشی اعتقادی، به ویژه در مورد باورهایی همچون ولایت و مهدویت - که دشمن روی آن‌ها تمرکز بیشتری دارد و در تخطئه یا به انحراف کشیدن آن‌ها می‌کوشد - ضروری‌تر به نظر می‌آید. این راهکار، عمومی است و هر انسان متعهدی - که خود را در معرض تقابل و تهاجم می‌بیند - باید خود را به این سلاح مجهز کند. با نگاهی گذرا به برخی شبهه‌های نو در عرصه شبکه‌های مجازی، شاید احساس کنیم که لازم است در عقایدمان - که تصور می‌کردیم آن‌ها را به خوبی و به صورت استدلالی فراگرفته‌ایم - بازبینی بنماییم.

بر اساس روایاتی که گویای ویژگی‌های یاران امام مهدی علیه السلام هستند، می‌توان یکی از خصوصیات آنان را برخورداری از علم و معرفت دانست. در این دسته از روایات، علم و معرفت بالای یاران امام مهدی علیه السلام یکی از خصوصیات آنان برشمرده شده است. از مصادیق علم و معرفت آنان شناخت توحید است. در وصف آنان گفته شده است: «انان خداوند را به حق توحیدش عبادت می‌کنند».^۲ آنان از نظر علم و معرفت در رتبه‌های بالایی قرار دارند و از جام حکمت الهی و معرفت دینی به طور شایسته سیراب شده‌اند.

امیرالمؤمنین علیه السلام مراتب فضل و کمال علمی آنان را چنین توصیف می‌فرماید: «پس [در فتنه‌های آخرالزمان] گروهی پاک و مهذب و صیقلی می‌شوند؛ مانند صیقل یافتن شمشیر به دست آهنگر. دیده‌های آنان به نور قرآن جلا داده و تفسیر قرآن گوش‌هایشان را نوازش می‌دهد. هر شامگاه و

۱. کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۷.

۲. یزدی، إلزام الناصب، ج ۲، ص ۱۶۵.

بامداد جام‌های حکمت می‌نوشند»^۱.

بر این اساس، جامعه منتظر باید در همه فضاها مخصوصاً در مورد عقاید و باورهای دینی و مخصوصاً مهدویت از چنان ظرفیتی برخوردار باشند که بتوانند چنین یارانی تربیت کنند. قطعاً وجود چنین افرادی در میان منتظران موجب خواهد شد آنان با پذیرش نظم اجتماعی موجود در جامعه منتظر، امنیت اجتماعی را مستحکم سازند و به تبع آن، روحیه مردم در دفاع از ارزش‌های دینی نیز قوی و قوی‌تر شود.

شایان ذکر است برای افرادی که در مورد مسائل معرفتی و پاسخ‌گویی به آن‌ها در فضای آلوده مجازی، احساس وظیفه می‌کنند و در عین حال از کم بودن اطلاعات خود در این موارد ناراحتند، توصیه این است که موارد ذیل را به کار بندند، تا بخشی از کمبود اطلاعات و آگاهی‌هایشان جبران شود:

«۱. ارتقای بنیان‌های فکری و علمی به منظور مصون ماندن از زهر شبهات و در صورت امکان، پاسخ‌گویی به آن‌ها، یا حداقل داشتن زمینه‌ها برای فهم پاسخ‌های مناسب؛ چرا که در بسیاری از موارد، شبهات به گونه‌ای است که پاسخ‌گویی به آن‌ها یا درک پاسخ‌هایی که از سوی متخصصان ارائه می‌شود مستلزم برخی اطلاعات از بنیان‌های اندیشه اسلامی و یا مبانی عمومی معرفتی می‌باشد؛ برای مثال، ممکن است شبهه‌ای با استفاده از شگرد مغالطه - که از جمله صناعات خمس منطقی می‌باشد - القا شده باشد. همان‌گونه که می‌دانیم، مغالطه از شگرد مغالطه - که از جمله صناعات خمس منطقی می‌باشد - تنها کسانی که در این زمینه تخصص دارند می‌توانند مغالطه بودن چیزی را درک و سپس باطل کنند. بنابر این برای درک این مسأله باید پایه‌های تفکر را تقویت کرد تا اسیر مغالطه نگردد و در صورت مواجه شدن با شبهات این‌چنینی به راحتی اشکال استدلال را متوجه شد و به آن‌ها پاسخ داد. شبهه‌ای ممکن است به دلیل معیار قرار گرفتن مبانی هستی‌شناسانه یا معرفت‌شناسانه خاصی القا شده باشد که برای ابطال آن باید این مبانی مورد نقد قرار گرفته، مبانی اصیل دینی، تشریح شود.

۲. افزایش سطح علمی از طریق مطالعه کتب دینی، مقالات منتشره و شرکت در جلسات سخنرانی و همایش‌هایی که در زمینه‌های دینی است؛ به ویژه موضوعاتی که مورد دغدغه شما است؛ چرا که بر

۱. فیض الاسلام، ترجمه نهج البلاغه، ج ۳، ص ۴۵۹.

خلاف برخی القائات غلط مبنی بر اینکه در برابر شبهه پراکنی‌های به اصطلاح روشنفکران غرب زده یا دشمنان اسلام و انقلاب، کاری صورت نمی‌گیرد، ما معتقدیم در برابر بسیاری از هجمه‌های صورت گرفته، کارهای مفید فراوانی انجام یافته است؛ ولی ممکن است به دلیل مشکل همیشگی کم بودن اعتبارات فرهنگی و مشکلات دیگر، بازتاب کمتری از اصل شبهات داشته باشد.

با کمی پرس و جو می‌توان به ده‌ها منبع دست یافت که در مقام پاسخ‌گویی و نقد اشکالات وارده و شبهات مطرح، انتشار یافته‌اند که با شناسایی و مطالعه آن‌ها می‌توان سست بودن بسیاری از القائات به ظاهر محکم را دریافت؛ بنابر این از این منظر نباید نگران بود.

۳. ارتباط با مراکز پاسخ‌گویی کما اینکه در بالا نیز اشاره کردیم. مثال مسائل رجوع به سایت، شبکه و کانال‌های فضای مجازی منتسب به مراکز دینی و مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه را باید در اولیت قرار داد.^۱

ب. تقویت روحیه پرسش‌گری و پاسخ‌گویی

فرهنگ قرآن تقویت‌کننده روحیه پرسش‌گری و دانایی است؛ از این رو روحیه پرسش‌گری و بیش‌دانایی باید در میان جوانان مسلمان و شیعه تقویت شود. فرآیند علم‌آموزی یک عبادت مورد احترام بوده و اهداف نظام اسلامی نیز بر مبنای علم‌آموزی و بیش‌دانایی استوار است. شبهات و سؤال‌های بدون پاسخ در ذهن افراد، موجب بروز آسیب‌های فردی و اجتماعی می‌شود. فرهنگ بومی، دینی و سابقه تاریخی ما پرسش‌گری است که باید توسعه یابد؛ چراکه مکتب دینی ما همواره خواستار دانایی بیشتر بوده‌اند و این مهم یک ارزش فاخر به شمار می‌رود.

ج. ایجاد شبکه‌های مجازی جامع، پویا، به‌روز و چندزبانه پیرامون آموزه مهدویت

ایجاد شبکه‌های مجازی جامع، پویا، به‌روز و چندزبانه درباره آموزه مهدویت که بتواند این آموزه را تبیین نموده و تمام شبهات و سؤالات مطرح شده در این زمینه را پاسخ گوید. راهکار مهم دیگری است.

مسئله مهدویت و بررسی مبنایی، ضرورت‌ها و مباحث دیگر آن، از مسائلی است که در عصر حاضر

۱. اداره تبلیغ نوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، راهکار مواجهه با شبهه‌افکنی‌ها، سایت پرسمان دانشجویی - <https://www.porseman.com/article/۱۵۱۱۴۸>

مورد توجه قرار گرفته است؛ البته سایت‌های مختلف، به صورت پراکنده به این موضوع پرداخته‌اند؛ ولی نبود سایت و شبکه مجازی فعال، جامع و چندزبانه در این موضوع، برای کاربران داخلی و حتی خارجی محسوس است.

با این حال برخی مراکز در قالب مؤسسه، پژوهشکده، سایت، کانال و مانند آن در زمینه مهدویت به اطلاع‌رسانی، پژوهش، تبلیغ و... می‌پردازند. این مراکز اقداماتی انجام داده‌اند که برخی از آنان شایسته تقدیرند؛ از این رو به معرفی برخی مراکز، نشانی و نام سایت آن‌ها که غالباً در شبکه‌های اجتماعی هم حضور دارند، می‌پردازیم:

۱. مؤسسه آینده روشن؛
۲. فصلنامه علمی-پژوهشی مشرق موعود؛
۳. فصلنامه عصر آدینه؛
۴. هفته نامه الکترونیک ساعت صفر: www.zerotime.org؛
۵. ماهنامه انتظار نوجوان: www.intizarmag.ir؛
۶. ماهنامه ملیکا: www.melikamag.com؛
۷. خبرگزاری آینده روشن: www.bfnews.ir؛
۸. پایگاه اطلاع‌رسانی بین المللی مهدویت: www.futureisbright.net؛
۹. پایگاه اطلاع‌رسانی آینده روشن: www.ayandehroshan.com؛
۱۰. مؤسسه تحقیقاتی ولی عصر (عج): www.valiasr-aj.com؛
۱۱. پژوهشکده انتظار نور: www.monjee.com؛
۱۲. الإمام مهدی: www.imammahdi.net؛
۱۳. بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود: www.imammahdi-s.com؛
۱۴. مؤسسه موعود: www.almawood.net؛
۱۵. مرکز مجازی مهدویت: مرکز مجازی مهدویت، پایگاهی است چندمنظوره که بسترسازی مناسبی را برای گردهمایی و تعاملات موعودگران در راستای زمینه‌سازی ظهور منجی آخرالزمان فراهم آورده است. در این مرکز، بخش‌ها و گروه‌های گوناگونی مشغول فعالیتند؛ مانند: گروه‌های تخصصی، کتابخانه الکترونیک مهدوی، مدرسه مجازی مهدوی، دانشگاه مجازی مهدوی، باشگاه

مجازی مهدی یاران، اتاق های گفت و گو، بانک اطلاعات چند رسانه ای، بانک اطلاعات اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در زمینه مهدویت، مسابقات مجازی، کارگاه مجازی ایده پردازی و... که تمام آن ها در قالب برنامه های اجرایی از سوی کمیته های کمیسیون های ششگانه مرکز، نیازسنجی، طراحی، اجرا و مدیریت می شود:

www.zohoortv.com و www.mahdaviat.net

۱۶. مرکز مطالعات و مباحث ادیان: www.imamalmahdi.com

۱۷. مسجد مقدس جمکران: www.mahdisearch.com و www.mahdilink.com

۱۸. شبکه امام مهدی: www.montazar.net

۱۹. پایگاه منجی: www.monjee.org

۲۰. المنتظر عجل الله فرجه: www.almuntazar.com

۲۱. یا مهدی عجل الله فرجه: www.yamahdi.org

۲۲. شبکه اباصالح عجل الله فرجه: www.ghadeer.org

۲۳. پیشگویی: www.prophecy.org

۲۴. پرسمان: www.porsman.net

۲۵. مجله المهدی: www.almahdi.mybravenet.com

۲۶. المبین: www.al-mubin.org

۲۷. پایگاه حضرت مهدی عجل الله فرجه: www.hazratmahdi.com

۲۸. همایش جهانی دکترین مهدویت: www.mahdaviat-conference.com

۲۹. مرکز شیعه: www.shiacenter.com

۳۰. صبح: www.sobh.org

۳۱. رسانه: www.e-resaneh.com

۳۲. رهپویان: www.rahpouyan.org/mahdi/links

۳۳. کنگره بین المللی مصلح موعود عجل الله فرجه: www.moslih.org

۳۴. ایده نگار: www.idehnegar.net.ir

۳۵. مؤسسه فرهنگی موعود عصر عجل الله فرجه: www.mouood.org

۳۶. پایگاه اطلاع رسانی محبان المهدی : www.ya-mahdi.info

۳۷. پایگاه ظهور: www.zohour.ir

۳۸. پایگاه به سوی ظهور: www.zohoor.net

۳۹. پایگاه یوسف زهرا: ww.yoosof.com ^۱

البته اقدام دیگری که باید به صورت اساسی و با اولویت انجام شود، «تهیه و ترویج نرم افزارهای پاسخ گوی شبهات» به صورت گسترده و عمومی است که لازمه آن، پویایی و به روز شدن مراکز پاسخ گویی حوزوی و دینی، به ویژه در آموزه مهدویت می باشد.

د. تربیت مبلغان تخصصی فضای مجازی

در ابتدا با استناد به آیه شریف «پس آنان را به سوی همان آیینی که به تو وحی شده دعوت کن، و همان گونه که مأموری بر این دعوت استقامت کن...»^۲، اسلام یک دین تبلیغی، و رسالت نبی مکرم نیز ابلاغ دستورات خداوند متعال برای مردم است. قرآن کریم حتی عدم بیان آنچه که خداوند فرمان داده است را به معنای عدم انجام رسالت تبلیغی برمی شمرد. بنابراین محیط سایبر و فضای مجازی، یک عرصه تبلیغی مهم و اطلاع رسانی برای مقابله با دشمنی گسترده فرقه های ضاله می باشد.

تبلیغ، یک فرصت است و اگر از آن به نحوه احسن بهره ببریم و داشته های خود را به مخاطبان ارائه کنیم، می تواند تأثیرگذار باشد. البته علاوه بر آن باید مولفه های روش شناسی و مخاطب شناسی را هم مدنظر قرار دهیم. در فضای مجازی و رسانه های نوین، طرح مطالب دینی به ویژه مباحث مهدوی، جدای از اثرگذاری، به سبب نشر معارف مهدوی در میان مردم، فرصتی برای پاسخ گویی به شبهات در این زمینه هم است. اگر شبهاتی که در فضای مجازی یا در دایره المعارف ها و مراکز علمی از سوی دشمنان در حال نشر و تولید است، پاسخ داده نشود، نسل امروز، مطالب ناب و شفاف از معارف مهدوی، دریافت نخواهد کرد؛ لذا در این باره باید از تمام فرصت ها استفاده کرد.

محتوای دینی و مهدوی، به دلیل اهمیت و قداستی که دارد، باید قابل اعتماد، صحیح، مستند و

۱. hawzah.net/fa/Magazine/View/4180/6789/81228 آشنایی با مراکز مهدویت.

۲. سوره شوری: ۱۵.

مستدل و از سوی متخصصان و کارشناسان دینی و مهدوی ارائه شود. اگر کار تهیه و تولید محتوای مهدوی بدون نظارت کارشناس آن انجام شود، از اعتبار و اطمینان و ارزش کمتری برخوردار است. در حال حاضر، تولیدات دینی در فضای مجازی، حد قابل قبولی ندارد و نسبت به شبکه‌های اجتماعی فرق انحرافی، به شدت ضعیف و کم‌رنگ است.

در شرایطی که محتوای ضد دینی و عقاید باطل فرق انحرافی، به سرعت در حال رشد است و از سوی دیگر، محدود ساختن دسترسی مخاطبان و کاربران، به این گونه مطالب هم به صورت کامل غیرممکن است، ضرورت استفاده از سرمایه‌های انسانی کارشناس دین و تخصصی شدن فرایند تولید محتوا در حوزه مهدویت و ارائه صحیح و به موقع اطلاعات و داده‌های دینی در قالب‌ها و روش‌های مناسب، اهمیتی دو چندان دارد.

تربیت مبلغان جهادی مجازی در برابر تهاجم دشمن، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. این جهاد، باید آموزش‌های مهارتی کامل در دو جنبه علمی و فنی (همچون علوم رایانه‌ای، زبان خارجی و ...) را به طور دقیق و حساب شده در نظر داشته باشد.

فراموش نکنیم که دشمنان برای مقابله با فرهنگ مهدویت، از پشتوانه مالی و فنی بسیاری زیادی بهره می‌گیرند که نمود آن را می‌توان در تعداد، تنوع و شبکه‌های مجازی آنان دید؛ ولی از آنجا که ما معتقدیم بعد علمی شیعه قادر به پاسخ‌گویی به هرگونه شبهه می‌باشد، کافی است با تربیت و تبلیغ کاربران زنده فنی به همراه پشتوانه و عقبه عظیمی که در اختیار داریم، به جنگ با دشمن برویم. این جهاد را می‌توان از طریق ایجاد کانال‌های مجازی پاسخ‌گویی چند زبانه، ورود به عرصه چت و حتی در مواردی، حمله و هک سایت‌ها و کانال‌های فرق انحرافی پی گرفت.

بهترین روش برای ورود نهادهای دینی، به‌ویژه حوزه علمیه به فضای مجازی، ترسیم نقشه‌ای دقیق و کارآمد در این مقوله است. ضرورت وجود نقشه راه و تدوین سند راهبردی حوزه علمیه در عرصه فضای مجازی، به موفقیت و دست یافتن به اهداف والای الهی در حوزه پاسخ‌گویی به شبهات و انحرافات دینی، کمک شایانی می‌کند. با توجه به اینکه تربیت عالمان دینی جزء رسالت‌های مهم حوزه علمیه است، تربیت نیروی آشنا به فضای مجازی برای تحقق دو امر کلیدی تولید محتوای متناسب و مورد نیاز فضای روز جامعه و فضای مجازی و همچنین آماده‌سازی بسترهای مورد نیاز برای تحقق هرچه بهتر آن، امری ضروری است.

تشکیل کارگروه تخصصی مهدویت در زمینه تولید و تبلیغ در فضای مجازی، از جمله اقدامات اولیه به منظور ورود حوزه علمیه و مراکز تخصصی به عرصه شبکه‌های اجتماعی است. این کارگروه که از دانش‌آموختگان و فضایی حوزه متشکل است، همچون یک اتاق فکر عمل کرده، وظیفه ایجاد شبکه تبلیغی و ترسیم نقشه راه و برنامه‌ریزی محتوایی را بر عهده خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

فراگیر بودن فضای مجازی در همه عرصه‌های جامعه، اقتضا دارد که برای حضور تبلیغی قوی در بین جوامع مختلف، باید ضمن یادگیری راه‌ها و روش‌های نوین ورود در عرصه فضای مجازی، یک مرکز رصد فعالیت‌های مجازی جریان‌ها و فرق مختلف را تشکیل دهیم و از آن در جهت‌دهی به فعالیت‌های مجازی خود استفاده کنیم. بعد از رصد اطلاعاتی و مدیریت محتوایی باید به سمت راهکارهایی برای مقابله قوی و صحیح با شبهات در باورداشت به مهدویت و از جهت دیگر فضایی برای تبلیغ و ترویج مفاهیم مهدوی فراهم کرد. محیط سایبر و فضای مجازی، عرصه هجمه نرم برای مقابله با ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادات دینی و مهدوی است.

در فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی به دلیل مشخص نبودن و مخفی بودن هویت افراد، گستردگی تکنولوژی ارتباطی، اختلاط جنسی، غلبه احساس و عقلانیت نوجوانان و جوانان که از فعالان اصلی این فضا هستند و... بیشتر از فضای حقیقی، اعتقادات، آموزه‌های دینی و فرهنگ مورد حمله و تخریب قرار می‌گیرد؛ به همین دلیل برای مقابله با این تهاجم نرم، تهیه برنامه‌های نرم افزاری و فعالیت‌های نرم برای حضوری قوی و تأثیرگذار از جانب متولیان و تأثیرگذاران در امر دین، بسیار ضروری است. علت گرایش زیاد به فضای مجازی، جذابیت‌هایی می‌باشد که در این فضا برای جلب توجه جامعه ایجاد شده است؛ از این رو ضروری است در طراحی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌ها، به سلايق و جذابیت تولیدات توجه شود.

حضور قوی در فضای مجازی نیازمند شناخت دقیق و کامل تمام اضلاع و ابعاد آن است؛ لذا در مرحله اول وجود یک کارگروه رصد قوی برای اطلاع کافی و وافی از شرایط زمانی و مکانی، ما را در افزایش این شناخت و آگاهی از شبهات و کیفیت مواجهه کمک خواهد کرد؛ مواردی چون: مخاطب‌شناسی (شناخت دقیق مخاطبان خاص و مخاطبان عام) و برنامه‌ریزی متناسب برای هر یک از آن‌ها، شناخت نیاز و خواسته‌های کاربران، به کارگیری روش‌هایی که از تأثیرگذاری بالا برخوردارند، شناخت

اقتضائات زمانی، شناخت دقیق جغرافیای مکانی، زمان شناسی و...؛ لذا باید از ابزار چند رسانه‌ای (متن و محتوا، فیلم، عکس، گرافیک، کلیپ) با هدف بسط دامنه فعالیت و حضور فعال تر در شبکه‌های اجتماعی و افزایش جذابیت محتوای ارائه شده در فضای مجازی برای مواجهه دقیق و سریع در برخورد با شبهه‌افکنی و پاسخ متناسب به آن‌ها، بهره برد.

بنابراین شایسته است مبلغان دینی و نهادهای مرتبط، با استراتژی سه گانه «رصد، تحلیل و تولید محتوای متناسب» به این عرصه مهم مقابله با هجمه‌ها و دفاع از عقاید شیعه به صورت گسترده ورود کنند.

منابع مکتوب

قرآن کریم.

۱. اکبری، احمد، فضای مجازی در انتظار تولید محتوای دینی، فصلنامه ره آورد، شماره ۴۶، ۱۳۹۸
۲. حایری یزدی، علی، *الزام الناصب*، بیروت، ۱۴۲۲ق، ناشر دیجیتالی: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان
۳. داودی، محمد، نقش معلم در تربیت دینی، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ نهم، قم، ۱۳۹۹.
۴. دهقانی آرانی، زهیر، رسانه و مهدویت؛ نبرد سایبری، مجله امان، ش ۲۹، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰.
۵. عمروآبادی، مهدی؛ عبداللهی، محمداسماعیل؛ کرمی نیا محمد، روش شناسی تبلیغات ضد دینی در فضای مجازی و راهکارهای مقابله با آن، مجله ره آورد نور، شماره ۷۰، بهار ۱۳۹۹.
۶. فیض الاسلام، علی نقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه، مؤسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الإسلام، چاپ پنجم، ۱۳۷۹.
۷. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه و شرح محمدباقر کمره‌ای، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، تهران، ۱۳۷۹.
۸. کهوند، محمد، کتاب شبکه عنکبوتی، چاپ اول، ذکری، ۱۳۹۵.
۹. کرجی باباخانی، علی، آشنایی با مراکز مهدویت، مجله فرهنگ کوثر، ش ۷۴، تابستان ۱۳۸۷.
۱۰. میری، غلامحسین، بزار دشمن در عرصه رسانه و فضای مجازی مبلغان، ش ۲۵۱، اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۹.
۱۱. محسن زاده محمد جواد، آسیب شناسی و ارائه راهکارهای ارتقای آموزش‌های دینی در فضای مجازی، مجله Pure Life، جامعه المصطفی العالمیه، ش ۱۰، تابستان ۱۳۹۶.
۱۲. هادی مهدی، فضای مجازی، جایگاه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی پیامدهای منفی اینترنت و ماهواره در سبک زندگی اسلامی و راهکارهای مقابله با آن، مجله مبلغان، شماره ۲۴۱، تیر و مرداد ۱۳۹۸.

منابع دیجیتال:

۱. اداره تبلیغ نوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، راهکار مواجهه با شبهه افکنی ها، سایت پرسمان دانشجویی -

۱۵۱۱۴۸ <https://www.porseman.com/article/۱۳۹۳> -

۲. صفری، رضا، تبیین لایه کاربری و حاکمیتی فضای مجازی با نگاه به سخنان رهبر انقلاب -
<http://kayhan.ir/fa/news/۱۳۹۸> - سایت روزنامه کیهان ۱۷۶۲۰۰
۳. روزنامه شرق، خصوصی سازی تلویزیون؛ نیاز یا ضرورت؟،
<https://www.magiran.com/article/3375644۱۳۹۵> -
۴. دهقان، زهرا؛ قاسمی سیانی، محمد، نقش مدرسه در تربیت دینی دانش آموزان -
<https://rasekhoon.net/article/show/1098456/۱۳۹۴> ،
۵. اسماعیل، نساجی زواره، آسیب شناسی تربیت دینی دانش آموزان:
<https://rasekhoon.net/article/show/872513/>
۶. روزنامه کیهان، خرافه زدایی، بهانه‌ای برای دین ستیزی -
<http://kayhan.ir/fa/news/81316> سال ۱۳۹۵ ،

